

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ НА РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА І СУМІЖНИХ ПРАВ

Валентина Троцька

*кандидат юридичних наук, завідувач сектору розпорядження авторськими та суміжними правами відділу авторського права і суміжних прав НДІ інтелектуальної власності НАПрН України
ORCID: 0000-0002-7579-1877*

Стаття присвячена характеристиці ролі міжнародних договорів у сучасній системі правової охорони авторського права і суміжних прав у контексті систематизації, зокрема й уніфікації законодавства України та його гармонізації із законодавством ЄС. Обґрунтовано значення та вплив міжнародних договорів на розвиток національного законодавства. Охарактеризовано особливості, притаманні міжнародно-договірній уніфікації. Визначено зовнішні і внутрішні фактори, що обумовлюють необхідність подальшого вдосконалення законодавства України у сфері авторського права і суміжних прав.

Ключові слова: міжнародні договори, авторське право, уніфікація, систематизація законодавства

Постановка проблеми. На сучасному етапі зростаючий інтерес до питань ролі міжнародних договорів у системі правової охорони авторського права і суміжних прав пояснюється кількома причинами. Перш за все, це глобалізаційні процеси, що відбуваються в економічних, культурних, соціальних та інших сферах суспільного життя, які потребують встановлення єдиних підходів до правового регулювання відносин, зокрема у сфері авторського права і суміжних прав, на міжнародному і національному рівнях. Це розвиток цифрового середовища, що не має меж і кордонів, а відтак врегулювання відносин, пов'язаних з використанням об'єктів авторського права і суміжних прав у цифровій мережі, потребує прийняття спільних рішень, за участі різних держав, зокрема й України. Окрім того, поява нових відносин передбачає встановлення єдиних підходів до їх урегулювання, відповідного реагування міжнародного права, що, зокрема, проявляється в розробленні міжнародних, регіональних (європейських) нормативно-правових актів, вивчення та застосування яких має важливе значення для вдосконалення законодавства України у сфері авторського права і суміжних прав, зокрема й у ході здійснення його систематизації.

Літературний огляд. Окремим аспектам систематизації законодавства у сфері інтелектуальної власності приділено увагу в роботах таких учених, як О. Бакалінська, Ю. Капіца, А. Козинець, І. Коваль, Н. Мироненко, А. Омельченко, А. Шабалін, А. Штефан та інші. Питання гармонізації законодавства України у сфері інтелектуальної власності, зокрема й авторського права, із законодавством ЄС, досліджували Н. Бондар, Д. Кондик, А. Кірик, Л. Комзюк, Л. Майданник, М. Стреля, М. Фесенко та

інші. Однак комплексне дослідження впливу міжнародних договорів на розвиток законодавства України у сфері авторського права і суміжних прав у контексті систематизації, уніфікації та гармонізації законодавства досі не проводилося. Відсутність такого дослідження та його актуальність є підставою для написання цієї роботи.

Мета дослідження — з'ясувати роль та значення міжнародних договорів у сфері авторського права і суміжних прав та визначити її вплив на розвиток законодавства України у зазначеній сфері.

Виклад основного матеріалу. Міжнародні договори є джерелами міжнародного права, формою його вираження та правовою основою для врегулювання відносин, що виникають між суб'єктами міжнародного права. Відповідно до ст. 2 Віденської конвенції про право міжнародних договорів «договір» означає міжнародну угоду, укладену між державами в письмовій формі і регульовану міжнародним правом, незалежно від того, чи викладена така угода в одному документі, у двох чи кількох пов'язаних між собою документах, а також незалежно від її конкретного найменування [1]. У преамбулі до цієї конвенції зазначено, що міжнародні договори є джерелами міжнародного права і засобом розвитку мирного співробітництва між націями, незалежно від відмінностей у їхньому державному і суспільному ладі.

Норми міжнародних договорів діють на рівні з положеннями законів держави, яка приєдналася до таких договорів. Згідно зі ст. 9 Конституції України [2] чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Відповідно до ст. 9 Закону України «Про міжнародні договори» [3], якщо на ратифікацію подається міжнародний договір, виконання якого потребує прийняття нових або внесення змін до чинних законів України, проекти таких законів подаються на розгляд Верховної Ради України разом з проектом закону про ратифікацію і приймаються одночасно. Розглядаючи питання взаємодії міжнародного і національного законодавства К. Рагуліна доходить висновку, що така взаємодія здійснюється у двох формах: «по-перше, міжнародні договори справляють вплив на створення і зміст нормативно-правових актів України. По-друге, визнані нашою державою міжнародні договори мають здатність прямої дії, можуть безпосередньо застосовуватися у відповідних внутрішньодержавних відносинах» [4, с. 36]. З огляду на наведене, щоб досягти одноманітності у правовому регулюванні відносин, важливо, щоб положення, визначені у міжнародному договорі та законодавстві України, були уніфікованими.

Поняття «уніфікація» походить від лат. *unio facere* — «робити єдиним». Під цим терміном розуміється зведення чого-небудь до єдиної форми, системи, єдиних нормативів [5]. На сьогодні в науковій літературі існують різні підходи до визначення цього поняття, які застосовуються до процесу уніфікації як міжнародного, так і внутрішнього законодавства. У вітчизняній теорії держави і права поняття «уніфікація» розкривається, зокрема, через систематизацію внутрішнього законодавства (одностороння уніфікація), а саме: уніфікація як форма систематизації «являє собою процес приведення чинного законодавства до єдиної системи, шляхом узагальнення систематизованих актів, усунення розбіжностей між ними та не виправдані кількості актів, вироблення подібних (уніфікованих) правових норм з метою врегулювання однорідних суспільних відносин» [6, с. 137]. У навчальній літературі поняття «уніфікації» у міжнародному приватному праві пояснюється як «процес створення в різних державах одноманітних загальнообов'язкових правових норм для двох чи більше держав, а також забезпечення їх однозначного тлумачення і застосування» [7, с. 36]. Науковці зазначають, що термін «уніфікація» застосовується «для позначення діяльності держав зі створення одноманітного регулювання певних суспільних відносин за допомогою укладення міжнародних договорів» [8, с. 8].

Процес уніфікації у доктрині міжнародного приватного права описується по-різному. Наприклад, Н. Клещенко підкреслює, що здійснити уніфікацію можна «шляхом введення у внутрішнє правове поле нормативних положень, розроблених у рамках міжнарод-

них договорів» [9, с. 30]. Процес уніфікації В. Гомонай розглядає як зворотний процес до наведеного, що полягає у створенні національних систем, на основі яких будеться міжнародно-правова система шляхом «впровадження в окремі національні правові системи єдиних юридичних норм з метою зближення цих правових систем або створення на їх основі спільної міжнародної правової системи» [10, с. 20]. Різні підходи до визначення процесу уніфікації пояснюються складністю міжнародно-правової системи, взаємною залежністю з національними правовими системами, різноманіттям форм та проявів, багатоаспектністю щодо засобів уніфікації.

У доктрині визначають різні засоби уніфікації, серед яких розроблення та прийняття міжнародних договорів є найбільш поширеним. До міжнародно-правової уніфікації належить міжнародно-договірна уніфікація. Проте на сьогодні серед науковців відсутнє єдине розуміння, чи є міжнародно-договірна уніфікація видом, способом, методом міжнародно-правової уніфікації. На наш погляд, вдалим і таким, що заслуговує на увагу, є твердження І. Покори, що «міжнародно-договірна уніфікація є одним із методів уніфікації права, а міжнародний договір, у свою чергу, можна назвати формою, в якій така уніфікація здійснюється» [11, с. 4]. Варто додати, що міжнародно-договірна уніфікація досягається шляхом встановлення в законодавстві різних держав єдиних норм з використанням положень міжнародних договорів, які є своєрідним стандартом для всіх держав-учасниць такого договору. Вплив міжнародно-договірної уніфікації, зокрема й у сфері авторського права і суміжних прав, проявляється у передбаченні одноманітного правового регулювання відносин, завдяки чому забезпечується стабільність, правова визначеність, прогнозованість та ефективність законодавства. При цьому міжнародно-договірна уніфікація не є формальним завданням, а її доцільність визначається, виходячи з цілей, обраного економічного і політичного курсу державою, з намаганням максимально зберегти цілісність і суверенітет власної правової системи.

Якщо говорити про сферу авторського права і суміжних прав, то на сьогодні Україна є учасницею низки міжнародних договорів: Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (далі — Бернська конвенція) [12]; Всесвітньої конвенції про авторське право 1952 року [13]; Міжнародної конвенції про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення [14]; Конвенції про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм [15]; Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності (далі — ВОІВ) про авторське право [16]; Договору ВОІВ про виконання і фонограми [17]; Марракеського договору про полегшення доступу сліпих, осіб з порушеннями зору або іншими обмеженнями з причин інвалідності сприймати друковану інформацію до опублікованих творів (далі — Марракеський договір) [18] та інших.

Норми зазначених міжнародних договорів з одного боку застосовуються до відносин, що виникають в окремій країні, а з іншого — до всіх країн, які дали згоду на їх обов'язковість, зокрема й України. Специфіка законодавства у сфері авторського права і суміжних прав полягає в тому, що його положення обмежені територіальними рамками. Питання територіальності набуває особливої актуальності в умовах розвитку цифрового середовища, коли використання об'єктів авторського права і суміжних прав здійснюється в глобальній цифровій мережі. Це викликає необхідність забезпечення єдиної правової охорони та дієвого захисту прав на міжнародному та національному рівнях. При цьому на становлення та розвиток національного законодавства впливають особливості, притаманні міжнародно-договірній уніфікації у сфері авторського права і суміжних прав, що відображені в текстах міжнародних договорів.

Перш за все, особливість міжнародно-договірної уніфікації полягає у виробленні та дотриманні єдиних принципів, на яких базується авторське право і суміжні права. Вони закладені в міжнародних договорах, починаючи від першого міжнародного акта у сфері авторського права — Бернської конвенції, а саме принципи:

-
- абсолютності авторства, згідно з яким автору належать особисті немайнові права, зокрема право вимагати визнання свого авторства, яке є невід'ємним від автора (ст. 6*bis*);
 - національного режиму, згідно з яким держава-учасниця надає громадянам інших держав режим не менш сприятливий, ніж той, який вона надає своїм громадянам (ст. 5 (1));
 - автоматичного надання охорони прав на твори, тобто без обов'язкового виконання формальностей, як-от реєстрації, депонування тощо (ст. 5 (2));
 - презумпції авторства, тобто за відсутності доказів іншого, автором твору вважається фізична особа, ім'я якої як автора зазначено у оригіналі або копії твору (ст. 15 (1));
 - строковості майнових прав, згідно з яким майнові права діють протягом усього життя автора та не менше п'ятдесяти років після його смерті (ст. 7);
 - поєднання приватних та публічних інтересів шляхом забезпечення ефективного балансу інтересів суспільства й авторів шляхом визначення винятків та обмежень в авторському праві (ст. 2 (8), ст. 10, ст. 10 *bis*);
 - інші принципи.

Наведені принципи є основоположними та мають суттєве значення для становлення і розвитку національного законодавства, оскільки відступ від них може спричинити виникнення неузгодженостей, колізій між міжнародним і національним законодавством, що не сприятиме дієвій охороні прав авторів та інших суб'єктів авторського права.

Особливість міжнародно-договірної уніфікації полягає у встановленні у законодавстві держав єдиних підходів до охорони прав на об'єкти авторського права і суміжних прав. Наприклад, тривалий час залишалося предметом дискусії питання про те, засобами якої галузі права інтелектуальної власності (патентного права, авторського права) або права особливого роду (*sui generis*) повинні охоронятися права на комп'ютерні програми. У ст. 10 Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС), що діє у рамках СОТ [19], ст. 4 Договору ВОІВ про авторське право вперше на міжнародному рівні було закріплено, що комп'ютерні програми охороняються як літературні твори і така охорона застосовується до комп'ютерних програм незалежно від способу або форми їх вираження.

Особливість міжнародно-договірної уніфікації також полягає у встановленні єдиних правил поведінки, визначених у міжнародному договорі, обов'язкових для його держав-учасниць. Відповідно до ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори», якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору. Отже, існує пріоритет норм міжнародного права. З огляду на це норми закону України і норми, передбачені міжнародним договором, згідно з якими регулюються спільні правовідносини, не повинні суперечити одна одній, містити протиріччя, тобто повинні бути уніфікованими. Правила можуть бути окреслені в імперативних та диспозитивних нормах. Імперативні, як обов'язкові для врахування норми, сприяють уніфікації. Проте, враховуючи приватно-правові відносини у сфері авторського і суміжних прав, імперативних норм у міжнародних договорах не багато. Утім є чіткі зобов'язання щодо впровадження тих чи інших норм у національне законодавство. Наприклад, держави-учасниці зобов'язані у національному законодавстві передбачити правову охорону та ефективні засоби правового захисту від обходу технічних засобів захисту, а також стосовно інформації про управління правами щодо суб'єкта/об'єкта авторського права і суміжних прав (ст. ст. 11, 12 Договору ВОІВ про авторське право, ст. ст. 18, 19 Договору ВОІВ про виконання і фонограми).

Тобто, хоча держави-учасниці є вільними у визначенні відповідного впровадження положень міжнародного договору в межах їх власної законодавчої системи та практики,

існують єдині підходи та правила поведінки, яких повинні дотримувати держави у процесі розроблення й удосконалення національного законодавства.

Окрім того, особливість міжнародно-договірної уніфікації полягає у запровадженні єдиних механізмів захисту в разі порушення авторського права і суміжних прав. Прикладом можуть бути норми Угоди ТРІПС, згідно з якими визначені цивільно-правові процедури та засоби правового захисту, спеціальні вимоги стосовно заходів на кордоні тощо зокрема вжиття заходів митними органами різних країн, у тому числі й Україною, на основі єдиної правової бази з метою оперативного реагування та недопущення переміщення піратських примірників творів, фонограм тощо. При цьому норми міжнародних договорів мають мінімальні стандарти охорони і захисту прав і не обмежують право держави забезпечувати їх більш високий рівень.

Незважаючи на численні переваги міжнародно-договірної уніфікації, вона має недоліки. Зазначається, зокрема, що «держави для надання положенням міжнародної конвенції законної сили для внутрішніх суб'єктів права використовують неоднакові інструменти, вони досить часто дотримуються й різних поглядів на порядок інтерпретації конвенції, що, безумовно, спричиняє неоднакове тлумачення державами уніфікованих міжнародних правил» [11, с. 4]. Вказується про можливий конфлікт міжнародного і національного права, «коли національні традиції правових шкіл та традиції суспільного розвитку мусять бути підпорядкованими певним загальним інтересам» [20, с. 18]. До наведених недоліків варто додати суттєве відставання міжнародного права від реалій, спричинених динамічним розвитком відносин, які потребують правового регулювання; неоднозначність окремих положень та відсутність їх офіційного тлумачення. Ці та інші недоліки мають вплив на національне законодавство, оскільки стають на заваді якісних змін.

На відміну від міжнародних договорів норми регіональних (локальних) актів, що діють на території держав певного географічного регіону чи регіону в рамках інтеграційних утворень, є більш гнучкими. Прийняття таких актів характеризується швидкою реакцією на виклики, які виникають та потребують реагування в міжнародному праві. Зближення законодавства різних країн у рамках відповідних регіональних утворень має суттєвий вплив на розвиток і вдосконалення законодавства держави-учасниці та законодавства інших країн. Прикладом може бути законодавство Європейського Союзу.

Для України як держави, що обрала європейський курс розвитку та отримала статус кандидата на вступ до ЄС, важливе значення має приведення національного законодавства у відповідність до законодавства Євросоюзу, з урахуванням зобов'язань, узятих згідно з укладеною Угодою про асоціацію між Україною та ЄС [21].

У ЄС прийнято чимало директив, норми яких окреслюють необхідність зближення правових систем шляхом гармонізації державами-учасницями законодавства у сфері авторського права і суміжних прав. У доктрині під терміном «гармонізація» розуміється «процес спільного, узгодженого розвитку національного законодавства країн, усунення існуючих між ними протиріч та формування мінімальних правових стандартів шляхом утвердження спільних правових принципів або прийняття окремих правових рішень з метою зближення правових систем» [22, с. 23]. Певні норми директив ЄС мають обов'язковий, а інші — факультативний характер. Наприклад, у ст. 5 Директиви Європейського Парламенту і Ради про гармонізацію окремих аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві [23] передбачено обов'язковий виняток з виключного права дозволяти чи забороняти відтворення творів та об'єктів суміжних прав, а саме: тимчасове відтворення, а також встановлено численні винятки та обмеження в авторському праві і суміжних правах, які держави-учасниці можуть, проте не зобов'язані передбачити у законодавстві. Утім урахування зазначених винятків та обмежень у ході вдосконалення національного законодавства має ключове значення, особливо в умовах транскордонного використання об'єктів

авторського права і суміжних прав у цифровому середовищі. На сьогодні у Законі України «Про авторське право і суміжні права», прийнятому в 2022 році [24], передбачено обов'язковий виняток, що стосується тимчасового відтворення творів та об'єктів суміжних прав, а також більшість факультативних винятків та обмежень.

Окрім того, важливе значення для вдосконалення національного законодавства є врахування норм директив ЄС, які розвивають, уточнюють і доповнюють норми міжнародних договорів. Наприклад, згідно з Директивою Європейського Парламенту і Ради про право слідування на користь автора оригінального твору мистецтва [25], норми якої розроблені на основі ст. 14ter Бернської конвенції, передбачено право слідування щодо оригіналів творів мистецтва, визначено конкретне коло осіб, які мають виплачувати винагороду (роялті) за використання творів, передбачено єдині для застосування у державах-учасницях ЄС ставки винагороди (роялті) тощо. У законодавстві України положення зазначеної статті Бернської конвенції були відображені у першій редакції Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року (ст. 23) [26], а конкретизації норм вдалося досягти з прийняттям однойменного закону у 2022 році (ст. 30), у якому враховано положення директиви ЄС.

Наведені приклади свідчать про безпосередній вплив міжнародних договорів та директив ЄС на становлення та розвиток законодавства України.

Якщо порівняти зміст норм Закону України «Про авторське право і суміжні права» у редакції від 23 грудня 1993 року та норм однойменного Закону від 1 грудня 2022 року, то можливо пересвідчитися в їх якісному оновленні. Однак попри такі позитивні висновки робота над опрацюванням та вдосконаленням законодавства не зупиняється, а триває.

Фактором, що обумовлює необхідність подальшого вдосконалення національного законодавства, є зобов'язання України, взяті згідно з укладеною Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Національне законодавство потребує також змін з урахуванням законодавства Євросоюзу, що постійно розвивається та оновлюється шляхом розроблення нових та внесення змін до чинних директив ЄС. Прикладом є Директива Європейського Парламенту і Ради про авторське право і суміжні права на Єдиному цифровому ринку та про внесення змін до директив 96/9/ЄС та 2001/29/ЄС [27]. У Законі України «Про авторське право і суміжні права» враховані лише окремі з положень цієї директиви, до того ж фрагментарно. Так, винятки й обмеження в авторському праві, згідно з якими допускається вільне використання творів для інтелектуального аналізу тексту та даних (ст. ст. 3, 4 директиви ЄС) враховані у ст. 22 цього закону частково. Оскільки положення стосуються використання творів у цифровій формі в транскордонному середовищі, різниця між нормами директиви ЄС та закону унеможливає їх ефективне застосування. Отже, існує потреба у внесенні змін.

Фактором, що обумовлює необхідність подальшого вдосконалення національного законодавства, є також транскордонне поширення об'єктів в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій, застосування штучного інтелекту, що викликає потребу в забезпеченні подальшого правового регулювання відносин на міжнародному та національному рівнях. Зокрема це стосується використання некомерційних творів та інших об'єктів, що вибули з комерційного обігу (*out-of-commerce works and other subject matter*), які постійно перебувають у колекціях установ зі збереження культурної спадщини (музеїв, архівів, бібліотек), можливості оцифрування та поширення, в тому числі транскордонного, таких творів у цифровій формі з метою збереження культурної спадщини, навчання, наукових досліджень тощо.

Вищенаведені фактори, що обумовлюють необхідність подальшого вдосконалення національного законодавства, можливо умовно назвати зовнішніми факторами. Водночас варто виокремити внутрішній фактор, що зумовлює потребу в покращенні

якості та ефективності національного законодавства, — відсутність належної систематизації законодавства. У доктрині під «систематизацією законодавства» розуміється «діяльність з упорядкування нормативних актів, приведення їх у впорядковану, узгоджену систему» [28, с. 23].

На сьогодні в Україні законодавство у сфері авторського права і суміжних прав, не виокремлюючи міжнародні договори, до яких приєдналася Україна та які є частиною національного законодавства, має дворівневу систему правової регламентації:

Цивільний кодекс України, книги четверта та п'ята якого присвячені правовому регулюванню відносин, зокрема договірних, у сфері авторського права і суміжних прав;

закони, спеціальним з яких є Закон України «Про авторське право і суміжні права». Додаткові положення, що стосуються особливостей авторського права і суміжних прав у певних сферах діяльності (архітектурній, кінематографічній, театральній тощо), визначені й у інших законах.

Норми вказаних законів подекуди є не узгодженими між собою або такими, що дублюють положення спеціального Закону України «Про авторське право і суміжні права». Погоджуємося з думкою А. Штефан, що законодавство України потребує систематизації, «оскільки, по-перше, окремі норми Закону України «Про авторське право і суміжні права» дублюються у Цивільному кодексі України, що фактично утворило дворівневе правове регулювання одних суспільних відносин; по-друге, окремі норми щодо особливостей авторського права і суміжних прав у певних видах діяльності містяться в інших законах, зокрема, «Про театри і театральну справу», «Про архітектурну діяльність», «Про кінематографію», що призвело до часткового дроблення правового регулювання знов-таки одних суспільних відносин» [29, с. 12]. Наведена ситуація створює перешкоди у застосуванні норм на практиці, можливості правильно тлумачити відповідні положення, зокрема й у разі вирішення спорів у судах. З огляду на наведене існує потреба у системному підході до вдосконалення законодавства України, що передбачає забезпечення повного, цілісного та узгодженого правового регулювання відносин. Як обґрунтовано вище, досягти цього можливо шляхом наближення законодавства України, зокрема, до європейських стандартів. Необхідною умовою для подальшого покращення його якості, підвищення ефективності законодавства є уніфікація термінології та норм, подолання прогалів, узгодження положень законів, що регулюють відповідні відносини, з нормами Закону України «Про авторське право і суміжні права», гармонізація національного законодавства із законодавством ЄС, що можливо здійснити на стадії систематизації законодавства у цій сфері.

Оскільки в сучасному світі міжнародна і національна правові системи взаємопов'язані, удосконалення законодавства України не може бути в повній мірі реалізоване без урахування норм міжнародних договорів та положень законодавства Євросоюзу.

Висновки. Вплив міжнародних договорів на розвиток національного законодавства проявляється в потребі створення єдиного правового міжнародного простору, до якого входить і Україна, з метою встановлення спільних підходів до регулювання відносин у сфері авторського права і суміжних прав.

Міжнародно-договірною уніфікацією у сфері авторського права і суміжних прав має особливості, що проявляються у: 1) виробленні та дотриманні державами-учасниками єдиних принципів у сфері авторського права і суміжних прав; 2) встановленні у законодавстві держав єдиних підходів до запровадження охорони прав на об'єкти авторського права і суміжних прав; 3) встановленні єдиних правил поведінки, визначених у міжнародному договорі, обов'язкових для його держав-учасниць; 4) запровадженні єдиних механізмів захисту прав у разі порушення авторського права і суміжних прав.

Зовнішніми факторами, які обумовлюють потребу в подальшому вдосконаленні національного законодавства у сфері авторського права і суміжних прав, є: 1) зобов'язання, взяті Україною, стосовно приведення національного законодавства у відповідність до

законодавства ЄС з огляду на прагнення держави бути повноправним членом Євросоюзу; 2) потреба в уніфікації та гармонізації національного законодавства, зважаючи на правовідносини, що виникають у транскордонному цифровому середовищі.

Внутрішнім фактором, що обумовлює потребу в подальшому вдосконаленні національного законодавства у сфері авторського права і суміжних прав, є потреба у комплексному опрацюванні його норм з огляду на необхідність уніфікації термінології та окремих положень, подолання прогалів, усунення розбіжностей між положеннями законів, які регулюють відповідні відносини, що можливо здійснити на стадії систематизації національного законодавства у сфері авторського права і суміжних прав.

Перелік використаних джерел

1. Віденська конвенція про право міжнародних договорів, укладена 23 травня 1969 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text (дата звернення: 18.10.2024).
2. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141.
3. Про міжнародні договори : Закон України від 29 червня 2004 року № 1906-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. Ст. 540.
4. Рагуліна К. Вплив міжнародних договорів на національне законодавство України: загальнотеоретичний аспект. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Юриспруденція. 2018. № 35. Том 1. С. 32–36.
5. Уніфікація. Словник UA. URL: <https://slovnuk.ua/index.php?sword=%D1%83%D0%BD%D1%96%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F> (дата звернення: 18.10.2024).
6. Теорія держави та права : навч. посібник / за заг. ред. Р. А. Ромашова, Н. М. Пархоменко. Київ: КНТ, 2007. 216 с.
7. Міжнародне приватне право : навч. посібник / за ред. В. М. Гайворонського, В. П. Жушмана. Київ: Юрін ком Інтер, 2007. 368 с.
8. Стрельцова Є. Уніфікація міжнародного права та її вплив на національне законодавство : монографія. Одеса: Гельветика, 2019. 522 с.
9. Клещенко Н. Уніфікація та гармонізація законодавства: порівняльно-правовий аспект. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 4. С. 29–31.
10. Гомонай В. Уніфікація як процес зближення правових систем. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2012. Вип. 19. Том 1. С. 18–21.
11. Покора І. Уніфікація норм про морські вантажні перевезення в міжнародному приватному праві : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2021. 276 с.
12. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (Паризький акт від 24 липня 1971 року, змінений 2 жовтня 1979 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text (дата звернення: 18.10.2024).
13. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_052#Text (дата звернення: 18.10.2024).
14. Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення від 26 жовтня 1961 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_763#Text (дата звернення: 18.10.2024).
15. Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 29 жовтня 1971 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_124#Text (дата звернення: 18.10.2024).
16. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право від 20 грудня 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_770#Text (дата звернення: 18.10.2024).

-
17. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми від 20 грудня 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_769#Text (дата звернення: 18.10.2024).
 18. Марракеський договір про полегшення доступу сліпих, осіб з порушеннями зору або іншими обмеженнями з причин інвалідності сприймати друковану інформацію до опублікованих творів від 27 червня 2013 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/999_001-13#Text (дата звернення: 18.10.2024).
 19. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Додаток до Угоди про заснування Світової організації торгівлі). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text (дата звернення: 18.10.2024).
 20. Стрельцова Є. Теорія і практика уніфікації міжнародного права в умовах глобалізації (міжнародний та національно-правовий аспекти) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.11. Одеса. 2020. 41 с.
 21. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 18.10.2024).
 22. Яковчук І. В. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу: проблеми теорії і практики. Європейський Союз і Україна: особливості взаємовідносин на сучасному етапі / Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. Харків: Оберіг, 2012. Розд. 1. Серія «Наукові доповіді»; вип. 1. С. 5–47.
 23. Директива Європейського Парламенту і Ради від 22 травня 2001 року про гармонізацію окремих аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_005-01#Text (дата звернення: 18.10.2024).
 24. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01 грудня 2022 року № 2811-IX. Офіційний вісник України. 2023. № 3. Ст. 196.
 25. Директива Європейського Парламенту і Ради 2001/84/ЄС від 27 вересня 2001 року про право слідування на користь автора оригінального твору мистецтва. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004-01#Text (дата звернення: 18.10.2024).
 26. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-XII. ВВР. 1994. № 13. Ст. 64.
 27. Директива Європейського Парламенту і Ради 2019/790 від 17 квітня 2019 року про авторське право і суміжні права на Єдиному цифровому ринку та про внесення змін до директив 96/9/ЄС та 2001/29/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_022-19#Text (дата звернення: 18.10.2024).
 28. Іванченко О. Сутність та юридична природа систематизації законодавства. Аналітично-порівняльне правознавство. 2021. № 4. С. 23–27.
 29. Штефан А. Кодифікація законодавства у сфері авторського права і суміжних прав: досвід держав-членів ЄС та пропозиції для України. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2024. № 2. С. 5–15.

Valentyna Trotska

Ph.D. (Law), Head of the sector of the Disposal of copyright and related rights of the Copyright and Related Rights Department of the Intellectual Property Scientific Research Institute of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine

The impact of the international treaties on the development of the Ukrainian legislation in the sphere of copyright and related rights

The article examines the features of the international treaties unification in the modern system of the legal protection of copyright and related rights. The author also examines the reasons for the growing interest in the international treaty norms in the world.

The specificity of copyright and related rights legislation is that its norms are limited by the territorial scope. This necessitates the legislative regulation of relations related to the cross-border distribution of works and other objects, and thus ensuring uniform the legal protection and the effective enforcement of rights at the international and national levels.

The article notes that the international treaties unification is achieved by establishing uniform norms in the legislation of different countries using the norms of the international treaties. The author identifies the advantages of the international contractual unification and also points out its disadvantages. The article examines trends in international law towards it's the regionalization on the example of EU legislation. The author describes the harmonization of Ukrainian legislation with EU legislation and substantiates it's the impact on the development of the national legislation.

The author makes a legal analysis of the Ukrainian legislation on copyright and related rights and notes the progressive changes which the Law has undergone in recent years, taking into account the norms of the international and European legislation. At the same time, the further improvement of Ukrainian legislation in the sphere of copyright and related rights continues, including in the direction of systematization, unification, and harmonization of legislation.

The article examines the importance and impact of the international, including the regional, unification on the development of the national legislation.

The author proves that the unification of international treaties impacts the development of national legislation. This influence is evident in the need to create a unified legal international and regional space, which includes Ukraine. The aim is to establish common approaches to regulating relations in the sphere of copyright and related rights. It is noted that the unified legal regulation of relations allows ensuring the stability and the efficiency of the legislation.

Keywords: international treaties, copyright, unification, systematization of the legislation

*Рекомендовано відділом авторського права і суміжних прав
НДІ інтелектуальної власності (протокол № 10 від 28.10.2024 р.)*

*Подано / Submitted: 05.11.2024
Прийнято до публікації / Accepted: 18.11.2024*